

เมืองปาฏลีบุตร

คัดตัดตอนจากหนังสือ
"สุแดนพระพุทธรองค์ อินเดีย-เนปาล"
โดย พระราชรัตนรังษี (ว.ป.วีรยุทธโท)

เมืองปาฏลีบุตร

เมืองปาฏลีบุตร (Patna) นครที่มีชื่อเสียงมาแต่โบราณ เป็นเส้นทางติดต่อระหว่าง นครราชคฤห์ กับนครสาวัตถี เริ่มจากราชคฤห์ผ่านอัมพลีฏฐิกา นาลันทา ปาฏลีคาม โภฏีกคาม ปาวา กุสินารา ไปยังกบิลพัสดุ์ เป็นต้น

ครั้งพุทธกาล

คราวเมื่อพระพุทธองค์เสด็จผ่านเมืองนี้ เพื่อไปยังเมืองกุสินารา แดนปรินิพพาน ดังมีความปรากฏในมหาปรินิพพานสูตรว่า พระพุทธองค์เสด็จมาหมู่บ้านปาฏลีคามและโภฏีกคาม เป็นลำดับ ได้ตรัสแสดงธรรมว่าด้วยอานิสงส์ของผู้รักษาศีล และแสดงโทษของผู้ทุศีล ก่อนจะเสด็จต่อไป ยังได้ประทานคำพยากรณ์ คือ ทรงยืนยันว่าเมืองนี้ จะประสบภัยด้วยเหตุ ๓ ประการ

- อุทกภัย อันตรายจากน้ำท่วม
- อัคคีภัย อันตรายจากไฟไหม้
- สามัคคีเภท อันตรายจากความแตกสามัคคี

สมัยจอมจักรพรรดิอโศก

เมืองปาฏลีบุตร จากหมู่บ้านปาฏลีคาม มาปรากฏชื่อขจรไกลรุ่งเรืองอย่างมากก็ในสมัยพระเจ้าอโศก มหาราชสถาปนาเป็นนครหลวง อาศัยเมืองปาฏลีบุตรเป็นฐานฝ่ายอาณาจักร ขยายอิทธิพลทางการปกครอง และฝ่ายศาสนจักร ได้ทรงสถาปนาสถาบันพระธรรมทูตขึ้นที่เมืองนี้ พร้อมกับถวายศาสนูปถัมภ์ ส่งพระนักเผยแผ่ไปยัง นานาอารยประเทศ เพื่อประกาศพระพุทธศาสนาให้แผ่ไพศาล เมล็ดพันธุ์แห่งพุทธศาสนาได้ไปเจริญงอกงามเป็นร่มเงา ออกเป็นดอกเป็นผล ให้โลกได้รับอุดมธรรมตราบนับพันปีจนถึงปัจจุบันนี้

ปาฏลีบุตรตามบันทึก

เมืองปาฏลีบุตร สมัยหลวงจีนฟาเหียนกับหลวงจีนถังซำจั๋ง เดินทางมาพบ ได้บันทึกไว้คล้าย ๆ กันว่า "ยังมี ความรุ่งเรืองอยู่มาก เห็นปราสาท ราชวัง ที่กว้างใหญ่ ได้พบสมภารใหญ่ ฝ่ายลัทธิมหายาน และได้พบวัดฝ่ายเถรวาทวัดหนึ่งอยู่ข้างสถูปพระเจ้าอโศก หลวงจีนยังได้ชมเขยชาวเมืองปาฏลีบุตรว่า อุดมสมบูรณ์ ร่ำรวย มีนิสัยดี มีความเป็นธรรม พวกเขาช่วยกันตั้งโรงพยาบาลขึ้นหลายแห่ง เพื่อให้การรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วย และคนพิการ จากทั่วสารทิศ การฆ่าสัตว์เป็นของต้องห้าม" ฉะนั้น เมืองปาฏลีบุตรจึงไม่มีร้านขายเนื้อ ไม่มีร้านขายสุรา ไม่มี การมหรสพกรรมนักโทษอย่างรุนแรง เว้นแต่ผู้ทำความผิดทางโจรกรรมเท่านั้น

ปาฏลีบุตรถึงแก่การแตกทำลาย รัตนาอารามพุทธศาสนาเสียหาย เมื่อ พ.ศ.๑๑๔๓ (ค.ศ.๖๐๐) กษัตริย์ ศตตังกา ราชวงศ์ปาละแห่งแคว้นเบงกอล ได้ทำลายพระพุทธศาสนา ปาฏลีบุตรจึงตกอยู่ในสภาพเมืองร้างเรื่อยมา กระทั่งทัพมุสลิมได้เข้าตีแคว้นพิหาร ยึดครองอินเดียเหนือได้ทั้งหมด ตั้งเมืองปัตนะเป็นเมืองหลวงของแคว้นพิหาร เปลี่ยนชื่อ เป็นอชฌิมปัตนะ แต่ชาวเมืองไม่ชอบ ชื่อจึงอันตรธานไปเอง เมืองปัตนะถูกเปลี่ยนมือจากผู้ปกครองเรื่อยมา กระทั่ง พ.ศ.๒๓๖๖ (ค.ศ.๑๘๒๓) อังกฤษเข้ามายึดครอง อาศัยเมืองปัตนะนี้เป็นศูนย์กลางส่งฝืนไปขายในประเทศ จีน และมีเหตุการณ์อื่น ๆ อันเนื่องด้วยประวัติศาสตร์ตามยุคสมัย

อโศการาม

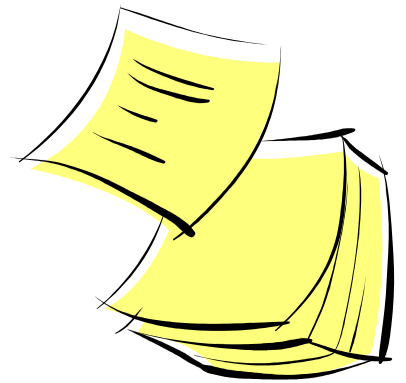
อโศการามนั้น เคยเป็นมหาวิหารที่ทำสังคายนาครั้งที่ ๓ ปัจจุบันเรียกว่า ตลสิ-มณฑ (กุมาร) ตั้งอยู่ที่ เมืองปัตนะ ในครั้งพุทธกาล เคยเป็นธรรมศาลาที่พักคนเดินทาง เสนาบดีทั้งสองของพระเจ้าอชาตศัตรู คือ สุนิระ กับ วัสสการพราหมณ์ มาอำนวยการสร้างป้อมเชิงรับขึ้นไว้ เพื่อป้องกันพวกวัชชี เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมาปาฏลีคาม ประทับที่ธรรมศาลาพร้อมด้วยหมู่สงฆ์ ในการต่อมาจึงได้สร้างวัดขึ้นเป็นอนุสรณ์ ชื่อว่า กุกกุฏาราม และขนานนาม ประดุจที่เสด็จผ่านว่า โคตมถวาร และขนานนามท่าเรือที่พระองค์เสด็จลงว่า โคตมตูลุฐะ

กุกกุฏารามอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตัวเมืองปาฏลีบุตรเก่า เคยเป็นส่วนสาธารณะแห่งหนึ่งของเมือง นี้ กุกกุฏารามวิหารอยู่ที่สวนแห่งหนึ่งชื่อ อุปลันการาม ทางฝั่งขวาของแม่น้ำคงคา แต่เดิมนั้นวิหารนี้ กุกกุฏ เศรษฐีเป็นผู้สร้าง และกลายเป็นที่จำพรรษาของภิกษุทั้งหลาย พระอานนท์ก็พอใจสถานที่นี้มาก

พระเจ้าอโศกทรงสร้างวิหารขึ้นใหม่ทับบริเวณวิหารหลังเดิม ซึ่งต่อมามีชื่อว่า อโศการาม พระติสสะผู้เป็น พระอนุชาองค์เล็กของพระเจ้าอโศก ได้อุปสมบทและจำพรรษาอยู่ที่วัดนี้ ทรงรับสั่งให้จัดอาหารถวายภิกษุทั้งหมดที่ ฟานักอยู่อโศการามเป็นประจำทุกวัน พระมีปฏิสนธิเป็นหัวหน้าคณะสงฆ์จากอโศการาม ได้เดินทางไปร่วมฉลองการ สร้างมหาสถูปที่เมืองอนูราชปุระในลังกา พระมหินทเถระก็ได้นำคณะสงฆ์จากอโศการามนี้เหมือนกัน นำพุทธศาสนา เข้าไปเผยแผ่ในประเทศลังกาอีกด้วย

ยังมีเรื่องน่ารู้ อีกมากมายจาก "สุแดนพระพุทธรองค์" ตอนนี้
อย่างเช่น

หมู่บ้านปาฏิหาริคม
การทำสังคายนา
สังคายนาครั้งที่ ๓
พระพุทธรูปปางต่างแดน
พระธรรมทูตสู่ลังกาทวีป
พระพุทธรูปปางสมาธิ
พุทธสถานยาดรา
การสำรวจทางโบราณคดี

ติดตาม น่าอ่านได้ จากในหนังสือ นะคะ